

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СФЕРИ ВЕТЕРИНАРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НА КООПЕРАТИВНИХ ЗАСАДАХ

С. І. Поперечний, к. е. н, доцент

Л. В. Бабич, к. е. н, доцент

С. В. Сендецька, к. е. н, доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Розглядаються проблеми повільного становлення недержавної системи ветеринарного обслуговування. Пропонується формувати дану сферу шляхом створення обслуговуючих кооперативів відповідного профілю. Аналізуються випадки створення псевдокооперативів, що є результатом державної фінансової підтримки без ініціативи «знизу».

Постановка проблеми. Реформування аграрного сектора економіки України призвело до того, що основними виробниками продукції тваринництва стали особисті селянські господарства. Великі сільськогосподарські підприємства розукрупнено. Утворилася значна кількість різних за формами власності та розмірами підприємств. Розміри більшості з них за поголів'ям тварин недостатні для передбачення штатним розписом посади фахівця ветеринарної медицини.

Структурні зміни у сфері сільськогосподарського виробництва не супроводжувались адекватними змінами системи ветеринарного обслуговування. Відсутність необхідної кількості організацій і служб, які можуть здійснювати комплексне ветеринарне обслуговування невеликих за розмірами суб'єктів господарювання призводить до того, що потенційні можливості даних товаровиробників не реалізуються повною мірою. Через неналежне ветеринарне обслуговування у суб'єктів господарювання виникають проблеми зі збутом продукції тваринництва на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційним способом захисту господарських інтересів малих за розміром та економічно слабких суб'єктів господарювання є їх кооперування. За класичним визначенням М. І. Туган-Барановського «кооператив – це таке господарське підприємство декількох осіб, котрі з доброї волі об'єдналися, метою якого є не добування найбільшого прибутку на затрачений капітал, а, навпаки, збільшення через спільне господарювання трудового доходу своїх членів або зменшення їх видатків» [3, с. 9]. Результативність господарської діяльності на основі

об'єднання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів є вищою, ніж сума результатів окремо взятих господарств, тобто завдяки ефекту синергії зростають економічні результати виробництва [2, с. 6].

Свідченням економічної доцільності розвитку сільськогосподарської кооперації є факт розширення кооперативних зв'язків в переважній більшості розвинутих країн світу. В Україні створено відповідне правове поле, що регламентує розвиток кооперативних відносин [1]. Проблеми становлення та розвитку кооперативних формувань в умовах трансформаційних перетворень аграрного сектора економіки України досліджують такі вчені-економісти як В. В. Зіновчук, П. Т. Саблук, М. Й. Малік, О. М. Могильний, Л. В. Молдаван, Л. В. Черевко, О. В. Крисальний та ін. Існує багато науково-практичних розробок щодо доцільності розвитку кооперації у сфері дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва та його обслуговування. Проте, рідко ведеться мова щодо організації ветеринарного обслуговування на кооперативних засадах, хоча світовій практиці кооперативного руху такі приклади відомі.

Мета і методика дослідження. Метою статті є визначення основних передумов та обґрунтування необхідності розвитку системи ветеринарного обслуговування на кооперативних засадах. Дослідження здійснювались з використанням загальноприйнятих наукових методів. Монографічний метод використовувався для вивчення літературних джерел і досвіду створення обслуговуючих кооперативів України та за кордоном. Чинники, що забезпечують конкурентні переваги кооперативів на ринку ветеринарних послуг визначалися шляхом анкетування потенційних замовників, якими були власники особистих селянських і фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу. Державні підприємства ветеринарної медицини неадаптовані до сучасних умов. Їх формування здійснювалося із орієнтацією на надання послуг великим сільськогосподарським підприємствам, що мали власну ветеринарну службу. Наявна матеріально-технічна база державних ветеринарних служб та чисельність працівників не розраховані на надання повного комплексу ветеринарних послуг особистим селянським господарствам та невеликим сільськогосподарським підприємствам. Через дефіцит транспортних засобів та територіальну віддаленість даних господарств існують гострі проблеми із наданням невідкладних послуг.

Як показує світова практика, в умовах, коли державна служба неспроможна забезпечити весь комплекс необхідних ветеринарних заходів, посилюється роль приватного сектора. Проте, становлення приватної ветеринарної практики у Львівській області відбувається

дуже повільно. У 2010 р. лише 42 фізичні особи надавали ветеринарні послуги на засадах підприємництва. Їх частка у загальних обсягах реалізації ветеринарних послуг становила лише 6,8 %.

Без належно організованої системи обслуговування навіть порівняно великих підприємств, неможливо реалізувати переваги, набуті входженням України до СОТ. Наприклад, недоступність усіх необхідних ветеринарних послуг є основним чинником, який через санітарні обмеження, передбачені угодами СОТ, стримує можливості експорту продукції тваринництва. Вітчизняні виробники уже в даний час втрачають конкурентні позиції не лише на внутрішньому, а і на зовнішньому ринках. Цим суб'єктам господарювання складно формувати великі партії однорідної продукції, повною мірою дотримуватись технологій її виробництва та зберігання, майже не під силу проводити маркетингові дослідження, налагодити ефективну систему збуту тощо.

Діяльність дорадчих служб не може повною мірою компенсувати відсутність фахівців у невеликих за розмірами суб'єктах господарювання. А слабка ділова активність у сфері обслуговування сільського господарства є результатом обмежених фінансових ресурсів для організації недержавних структур, очікуваної низької прибутковості даної підприємницької діяльності. В такій ситуації доцільним є поєднання різних за розмірами та організаційними формами сервісних структур у сільському господарстві. Їх орієнтація на різні сегменти ринку забезпечить належне обслуговування, доступність усіх видів послуг для потенційних замовників.

В результаті проведеного анкетування потенційних замовників виявлено, що ринковий успіх у сфері ветеринарного обслуговування матимуть суб'єкти, які зможуть гарантувати оперативність послуг, фахове обслуговування та будуть забезпечені необхідним обладнанням. Найважливішим чинником є оперативність надання послуги. Тому переваги матимуть суб'єкти господарювання, які розташовані територіально близько до потенційного замовника ветеринарної послуги.

Привабливою організаційною формою, на основі якої можуть надаватись ветеринарні послуги, є обслуговуючі кооперативи у сільській місцевості. За напрямом спрямування зусиль вони можуть бути як вузько- так і багатопрофільними. Їх переваги полягають у тому, що:

- кооперативи організуються засновниками, ними ж забезпечується господарська діяльність кооперативу. Залежно від чисельності поголів'я тварин у засновників до роботи в кооперативі

може залучатись необхідна кількість ветеринарних фахівців. При цьому, у перші три роки функціонування кооперативу оплата праці таких фахівців здійснюється за рахунок коштів державної підтримки;

- ветеринарний фахівець, як найманий працівник, основні зусилля спрямовуватиме на свою фахову діяльність, а не на організацію і здійснення підприємницької діяльності. Такому фахівцеві меншою мірою необхідні знання та навички з проблем підприємницької діяльності;

- майно кооперативу формується за рахунок пайових внесків засновників, що вирішує проблему стартового капіталу для формування недержавної сфери ветеринарного обслуговування. Таким чином може бути сформована значна сума децентралізованих коштів для закупівлі необхідного ветеринарного обладнання;

- ветеринарний фахівець, працюючи у кооперативі, матиме певною мірою гарантовані доходи, що зменшуватиме ризик і невизначеність його майбутнього;

- обслуговуючий кооператив за своєю природою є неприбутковим. Метою діяльності кооперативу в цілому і кожного його працівника, зокрема, є не одержання прибутку, а більш повне задоволення потреб засновників. Ветеринарні послуги засновникам надаватимуться за нижчими тарифами, систематично і у повному обсязі;

- залежно від чисельності поголів'я тварин у засновників, до роботи в кооперативі може залучатись необхідна кількість ветеринарних фахівців.

Значні організаційні зусилля щодо активізації процесів створення таких кооперативів наразі є безуспішними. Основна причина – певна недовіра сільських жителів, сумніви, що пайові внески будуть витрачені раціонально і за призначенням. У пам'яті багатьох, процеси становлення міжгосподарських організацій, майно яких формувалось за рахунок пайових внесків сільськогосподарських підприємств. При цьому, кооперативна ідея була забута, міжгосподарські організації «відірвались» від засновників і за їх рахунок формували свій прибуток. Такий результат слід очікувати, якщо і обслуговуючі кооперативи формуватимуться шляхом насаджування «зверху». Необхідною є організаційна і роз'яснювальна робота на взірць такої, яка здійснювалась ініціаторами кооперативного руху у першій половині ХХ ст.

Державна підтримка повинна спрямовуватись на організовані «знизу» кооперативи, які реально функціонують. Така підтримка здійснюється у більшості економічно розвинутих країн.

Висновки. Реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності поєднується із початковими етапами становлення недержавної системи ветеринарного обслуговування. Державна фінансова підтримка створення і розвитку обслуговуючих кооперативів без ініціативи «знизу» призводить до створення псевдокооперативів, нехтування інтересами засновників, перетворення кооперативів у підприємницькі структури капіталістичного типу. Прийнятними є обслуговуючі кооперативи, які на початкових етапах надають ветеринарні послуги та послуги зі збуту продукції.

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 № 469/97 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>.

2. Крисальний О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціалізації і сільськогосподарської кооперації в постреформованому аграрному виробництві / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 3-10.

3. Туган-Барановський М. І. Кооперація, її природа та мета / М. І. Туган-Барановський. – Львів, 1936. – 143 с.